

Довга С., студентка,
Миколаївський інститут права Національного університету
«Одеська юридична академія», м. Миколаїв
Науковий керівник: Козаченко О. В., д.ю.н., професор

ТИМЧАСОВЕ ОБМЕЖЕННЯ У КОРИСТУВАННІ СПЕЦІАЛЬНИМ ПРАВОМ НА КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ, ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У разі порушення кримінально-правової заборони до особи може бути застосовано не лише покарання, а й інші обмеження прав і свобод людини й громадянина. Це відбувається, у тому числі, і за допомогою застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Саме тому порядок їх застосування має бути не тільки належно закріпленим у кримінально-процесуальному законодавстві, але повинен чітко дотримуватися в процесі застосування правових норм належними суб'єктами кримінального провадження.

Практичні та наукові проблеми застосування заходів забезпечення досліджено в працях таких українських представників кримінально-процесуальної доктрини, як Ю. М. Грошевий, Г. К. Кожевніков, В. Я. Тацій, А. В. Портнов та ін.

Варто зауважити, що у новому Кримінальному процесуальному кодексі України (далі КПК України) відсутнє визначення поняття «заходи забезпечення», проте на доктринальному рівні запропоновано наступне визначення: «Заходи забезпечення кримінального провадження – це передбачені КПК заходи примусового характеру, що застосовуються за наявності підстав та в порядку, встановлених законом, з метою подолання негативних обставин, що перешкоджають або можуть перешкоджати вирішенню завдань кримінального провадження, забезпечення його дієвості» [1, с. 256].

Передбачені ст. 131 КПК України заходи забезпечення кримінального провадження здатні виконати головну кримінально-процесуальну функцію – забезпечити належну поведінку учасників кримінального провадження, коло яких визначено відповідними нормами кримінального процесуального закону [2, с. 69].

Одним із заходів, зазначених у ст. 131 КПК України від 13.04.2012 р., є тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, одним із передбачених законом прав є право керування транспортним засобом. Усі аспекти тимчасового обмеження спеціального права, а саме, право керування транспортним засобом, висвітлені главою 13 КПК України [3].

Про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом у чинному дотепер КПК 1960 р. жодні згадування відсутні, так само як про

обмеження спеціальних прав підозрюваного в цілому.

Тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом застосовується в разі наявності достатніх підстав уважати, що захід доцільний для припинення кримінального правопорушення чи запобігання вчиненню іншого, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного щодо перешкоджання кримінальному провадженню, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. За таких умов слідчий, прокурор інша уповноважена службова особа мають право тимчасово вилучити документи, що посвідчують користування спеціальним правом у законно затриманої ними особи у порядку, передбаченому ст. 208 КПК України (ч. 1 ст. 148) [3].

Зокрема, факт передання тимчасово вилучених документів, що посвідчують користування спеціальним правом, засвідчується протоколом. Після складення протоколу слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа повинні передати тимчасово вилучені документи на зберігання у порядку, установленому Кабінетом Міністрів України (ч. 3 ст. 149) [4].

Даний захід може бути застосований лише до підозрюваного, обвинуваченого. Так, після безпосереднього вилучення документів, що посвідчують користування спеціальним правом, прокурор, слідчий за погодженням із прокурором повинен звернутись до слідчого судді з відповідним клопотанням не пізніше двох днів із моменту тимчасового вилучення. Пропуск зазначеного строку тягне за собою необхідність повернення тимчасово вилучених документів (ч. 1 ст. 150 КПК України) [5].

Участь прокурора під час розгляду слідчим суддею клопотання є обов'язковою. Даний обов'язок впливає із конституційно визначеної функції прокуратури України щодо здійснення нагляду за додержання законів органами, які проводять досудове розслідування [6]. Такий захід застосовується на строк не більше двох місяців. Водночас його може бути продовжено в порядку, визначеному ч. 1 ст. 153 КПК України. Слідчий суддя, суд може відмовити в продовженні строку тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом, якщо прокурор не доведе, що: обставини, які стали підставою для тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом, продовжують існувати; сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких було обмежено користування спеціальним правом [3].

Визначальною метою застосування даного кримінально-правового заходу є створення перешкод шляхом позбавлення спеціального права керувати транспортним засобом, для вчинення злочинів у майбутньому особою, яка допустила злочинне порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, чим забезпечується безпека як самої

особи, так і інших осіб [3, с. 149].

Протягом останнього дня строку тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом центральний орган виконавчої влади надсилає документи рекомендованим листом слідчому, прокурору, від якого вони надійшли, для вирішення питання про повернення таких документів володільцю, слідчий, прокурор, невідкладно вживають заходів щодо повернення вилучених документів, які посвідчують право керування транспортним засобом (п. 5 Порядку) [7].

На основі викладеного можна зробити такий висновок: даний захід забезпечення кримінального провадження, передбачений Кримінальним процесуальним кодексом України, є новим у вітчизняному законодавстві, його порядок застосування потребує удосконалення з метою забезпечення належного вирішення питань кримінального судочинства, не порушуючи при цьому прав громадян, що спрямовані на досягнення соціально-корисних цілей – відновлення стану соціальної справедливості, порушеної вчиненням злочинного діяння із зловживанням спеціально наданих прав.

Література

1. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, В. П. Пшонка та ін; за ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
2. Кожевніков Г. К. Заходи забезпечення кримінального провадження / Г. К. Кожевніков // Вісник національної академії прокуратури України. – 2012. – № 3. – С. 68-70.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Голос України. – 2012. – № 90-91.
4. Кримінальний процес: [підручник] / За заг. ред. В. В Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. – К.: ЦУЛ, 2013. – 544 с.
5. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 квітня 2013 р. № 223-558/0/4-13 // Судовий вісник. – К., 2013. – № 4.
6. Тацій В. Я. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар: у 2 т.: Т. 1. Загальна частина / В. Я. Тацій, В. П. Пшонка, А. В. Портнов. – Х.: Право, 2012. – 768 с.
7. Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2012 р. № 1104 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 91. – С. 62. – Ст. 3697.